

Predplata van Šibenika
na tromjesečje 3 K.
na godinu 6 K.

Predplata u Šibeniku
sa donosanjem lista u kuću
jednaka je kao i van Šibenika.

Pojedini broj stoji 6 para.

HRVATSKA RIEČ

IZLAZI SVAKE SUBOTE U ZADRU

Predplate i pisma šefu se
uredništvu. Ne frankirana se
pisma ne primaju. Rukopisi
se ne vraćaju. Oglasi, pri-
ručena pisma, zahvale itd.
tiskaju se po 20 para redak
= ili po pogodbi. = =

Zar promjena!

Na 23. o. m. grof Agenor Goluchowski prestao je biti ministrom vanjskih posala Austro-Ugarske. Nakon jedanaest godina ide eto sa pozornice međunarodne politike čovjek koji nije zadovoljio ni narode monarhije, ni svoga južnoga saveznika, nikoga osim cara Wilima i njegove Njemce. Ali tom obćem nezadovoljstvu nije kriv samo ministar, koji inače ni po obćem priznanju nije imao osobitih državnčkih svojstava, nego i sustav kojemu je on služio i kojemu je posve bio odan. On je bio ministar dualizma, u kojemu je svemoguća njemačka premoć, on je bio nasljednik Andrassyja, Haymerla i Kalokyja, on je bio ministar trojnoga saveza, on je dakle u vanjskoj politici bio vezan već obćestojem ugovorima, koje je on nastojao očuvati pa bilo i žrtvom ne svojom nego podređenih naroda.

Vanjska politika jedne države uplija na njezin unutnji razvoj, kao što opet unutnja uplija na vanjsku. Dosadašnja vanjska politika kojoj je služio Goluchowski bijase izrazaj njemačke premoći; pa nije čudo da su svi drugi narodi sa tom politikom nezadovoljni. Oni su joj bili upravo žrtvovani kao što u kući tako i vani. A osobito mi na jugu monarhije bili smo pravi plien, pravo roblje na prodaju te politike u službi Berlina.

Amo na našem jugu križaju se interesi Njemačke, Italije, Austrije, Turske i malih država Balkana, amo radi Istoka ima svojih koristi i Engleska i Francuzka, amo je na neki način usredotočena europska politika. A Austrija je mislila i misli da svoje interese najbolje prodaja ako se drži trojnoga saveza, Italije i Njemačke. Toj misli, toj politici je služio Goluchowski. U kući je narodima monarhije na taj način navalo teret prekomjernog naoružavanja, koji već sam po sebi onemogućuje svaki veći napredak, a prema vani morao je kupovati milost, prijateljstvo Italije i Njemačke ili poniznom službom ili ugovorima koji su bili i jesu na teret svih južnih naroda monarhije, a osobito nas Hrvata.

U svakom sporu sa Italijom bilo trgovačkom, bilo pomorskom, bilo političkom, Austrija je sa njezinim ministrom vanjskih posala popustila Italiji, samo da sačuva trojni savez, Njemačku. A buduć da smo u tim sporovima sa Italijom mi na udaru, to smo i bili uvijek žrtvovani, poniženi na milost i nemilost.

Tu ne treba puno nabrajati, jer svakomu je poznato kako smo žrtvovani u svim proizvodima utaknici Italije, a to vriedi i za našu plovidbu i za naše ribarstvo. U poslu glagoljice bije nas također vanjska politika Austrije koja radi Italije ne smije dozvoliti da se ojača Hrvatsko u ovim obalim Jadrana, i koja je i proti Hrvatima kao i svim Slavenima a za ljubav Niemstva i Njemačke u biranju slavenofilskog pape postavila svoj veto.

I onda kad se otimala svojina Hrvata, zaved sv. Jerolima, i onda je Goluchowski t. j. Austrija bila proti nami. I u svakom sporu hrvatsko-talijanskom ministar vanjskih posala je zanemarivao, poniživao, žrtvovao Hrvate.

Ako sa ovih narodnih naših šteta prodjeho na susjedne narode i tu vidimo da je Austrija omražena, a omražena je jer je htjela sve

i svakoga sgnjaviti i žrtvovati Niemcu i Njemačkoj politici.

Ovo je politici ima dakle zahvaliti nezadovoljstvo svih ne rjemačkih naroda Austrije i svih susjeda njezinih. Ovo je politici ima se također zahvaliti ako se svi ovi narodi nekako žele sporazumiti, da se uzomognu odhvatiti njemačkom prodiranju. I već se vidi da balkanske države nastoje stvoriti obranbeni savez, već se vidi da Italija pruža svoju ruku na Albaniju, a Englez nije nego jučer iz Pešte, a Francuz je imao uza se u Maroku sve osim Njemačke i njezinog sekundanta, Austriju.

Dakle, čemu je pomogao Austriji trojni savez i njezin ministar Goluchowski?

Mi ne znamo, osim ako nije zaslug a dobit to što je Austrija prema vani osamljena i omražena a u kući raziepkana na narode koji su u borbi medju sobom i proti istoj državi samo da dostignu svoja prava.

Ministar koji je doveo Austriju do te sjajne osamljenosti i do unutnje nemoći pao je, bilo bi dakle još nade da politika Austrije krene dugim putem. Ali u to se nije još nadati, jer je u Austriji teško govoriti a kamo li raditi za dobrobit svoga naroda. U Austriji pače smatra se neprijateljima države uprav one, koji bi mogli dovesti ovu državu do blagostanja i do moći, a to su oni Česi, Hrvati i Magjari koji hoće da im domovine budu svoje i uživaju svu ona prava koja su prije imale. Drugim riječima prijatelji prijestolja i monarhije su oni koji su smatrani veleizdajnicima samo za to jer hoće da monarhija Habsburgovaca bude sastavljena od kraljevstva i država svoje volje i svoga života. Onda bi i vanjska politika takve monarhije bila i tim državam i tim narodima od koristi, a prema susjedima bila bi politika poštovanja i uzajamnog podpomaganja, kao što bi prema neprijateljima bila politika snage a ne puzavosti i robske službe, kao što je bila ona Goluchovskoga i kao što će biti svih ministara današnjeg dualizma.

Dualizam to je gospodstvo njemačke pasmine nad ostalim narodima. Proširen dualizam bilo bi gospodstvo razdijeljeno na dva naroda, a ogromna većina bila bi žrtvom kao što je danas. Politika takove države bila bi u suštini kakva je i danas, pa za to narodima monarhije ne ostaje nego nastojati da se sruši dualizam i da svi narodi dođu do svojih prava.

Put kojim treba ići pokazuju nam i ostali narodima Magjari. I oni su do jučer bili smatrati veleizdajnici i buntovnici, a danas prenašaju u svoju domovinu kosti svojih mučenika i prognanika i ti buntovnici i sinovi buntovnika danas su ministri Nj. Veličanstva Kralja.

Kad to budu mogli raditi drugi narodi i kad to postignu, jedino tada će i vanjska politika monarhije biti na čast i korist, a ne bude li toga svaki nasljednik Goluchovskoga biti će samo njegova slika i prilika, a država će padati sve to dublje.

Do kada će to padanje ići nije moguće predvidjeti, ali sve nas je strah da čemo još dugo padati, jer nije ni najmanjeg izgleda, da bi u Beču bilo razbora koliko ga treba. Jer da bi ga bilo nebi se kovale još i danas stranke proti sjedinjenju, slobodi i veličini Hrvatske.

Nego nami je na utjeba, da je svaka u-

roda proti Hrvatima i Hrvatskoj u isto doba i kakve dugomu na propast, pak će te urote moći jednom prestati; morat će ozlslediti produljena, b se razumije, ali neka ne bude posve kasno, jer ako se okasni neće biti narodi koji će se kajati, nego oni koji misle da mogu narode silom upravljati današnjim pravcem, koji se protivi prirodni i povjestnim zakonima.

Telefonska mreža u Šibeniku.

Ko je pratio ciele tok ovog pitanja, a nije bio u Šibeniku od prošle godine, bit će sigurno pomislilo, da mi ovdje već imamo gotovu telefonsku mrežu. I doista, po onome, što je bilo u novinama objavljeno ta bi mreža danas morala bit već u podpunoj svojoj funkciji.

Nego, kako smo mi u Dalmaciji, a Dalmacija u Austriji, nije se ni najmanje čuditi, ako sve do danas u Šibeniku nemamo od svega toga ništa. I ne samo što nemamo ništa, nego se o telefonskoj mreži u obće više i ne govori, kao da je nitko ni zapitao nije, kao da se za nju nije nitko postarao i kao da ona već Šibeniku i ne trebueje.

A kad tamo zna se, da su je zapitali i uredi, i razne institucije, tvrdeke i razni privatnici, te da je broj prijavitelja bio sasvim dovoljan za uzpostavljenje takove mreže; zna se, da se je za nju zauzeo i da ju je tople u saboru zagovarao naš zastupnik D. Dulibić; zna se, da su i mi u ovom listu više puta naglasili njezinu potrebu; zna se napokon, da ju u Šibeniku ne samo zanimanci, već u obće svi željno čekaju i da se svendili čude, kako se još ništa ne radi na njezinu uzpostavljenje.

Tu nas je poukalo, da se posebice osvrnemo na ovo važno pitanje, koje ne čemo također ni unapred smetnuti s vida, dokle god ne vidimo, da je uslišana molba zanimanika, dok ne vidimo, da se telefonske žice već križaju našim gradom.

Ovdješnji c. k. postarski bezobjavni ured još je na 22 prosinca prošle godine svojim dopisom br. 1639 pribioho javnosti, da je c. k. ministarstvo trgovine u Beču svojim odpisom 7 prosinca 1905 br. 1603 odlučilo, da se kroz godinu 1906 namjesti u Šibeniku državna telefonska mreža.

Gosp. upravitelj istog ureda došao je dapače osobno na obćinu, da joj javi tu radostnu viest, i ne slučaj valjda, da je u nas u Dalmaciji preuranjena najmanje za čeli decenji svaka radost radi nio koje dobre viesti, što nam dolazi iz Beča.

I eto, god. 1906 već je na izmaku, da telefonska mreža u Šibeniku još uvijek je samo *pium desiderium*.

Ne možemo znati, što bi bilo uzrokom ovome otezanju, jer je broj prijavitelja, kako rekosmo, bio sasvim dovoljan i jer bi uz taj broj, kad bi se mreža uzpostavila, bilo i drugih, koji bi se bez sumnje prijavili, da njom okoriste. — Ostaje dakle jedinim shvatljivim razlogom otezanju proverljajni nemar vlade za sve, što bi nama u Dalmaciji moglo biti od koristi.

U svim dakle pitanjima, kako vidimo, bila ona mjesto ili obće važnosti, provodi vlada uvijek jednaku metodu objasnjenja i zavaravanja. Misli li ona tim što postiči ljuto se varati.

Telefonska mreža u Šibeniku ne bi bila nikakva milost, nikakav dar. Da je takova, ne bi se bila nikad sigurno ni zapitala. Ali se je zapitala samo za to, jer je potrebita i jer će od zanimanika biti plaćena kao svaka stvar, što se za vlastitu potrebu kupuje.

Prema tome imamo pravo zahtjevati, da nam bude data, pa ako nam se uza sve to ipak uzkrade, onda je očito, da se samo prkosi, da je vladi dobro došlo svako i najmanje sredstvo, kojim može da pučanstvo u svemu prikračuje.

Ali mi čemo tu rabiti znati protiviti se, pa i drugoga pustiti kako će se opirati vladi, koja je zvana da podpomaze i da unapređuje probitke pučanstva, a sve protivno radi.

Telefonska mreža u Šibeniku, obećana i zajamčena dovoljnim brojem prijavitelja, mora da bude što prije namjestena, a dokle god ne bude, mi čemo se na svar poraćati.

Naše školstvo.

Povraćajući se za čas na naše muško učiteljske, koje ima bez sumnje direktni upliv na buduću razvoj našeg školstva, moramo iztaknuti žalostnu činjenicu, da se u obće kod nadležnih faktora ni najmanje ne misli na sredjenje ovog važnog pitanja. Ono što se u zadnje doba učinilo za nekakvu bolju unutrašnju organizaciju zavoda i za usavršenje stručnog nauka, bit će dobro enako o sebi uzeto, ali i to dobro postaje iluzorno, kad se promisli, da će zavod ostati i nadalje u onim istim vanjskim okolnostima, koje su sve do sad tako teško prejudicirale njegovu zadatku. A na ovakovo mišljenje imamo pravo i to je ono, što nas zabrinjuje, jer, ako svi znaci ne varaju, kod vlade nema izgleda, da bi ona promienila svoje stanovište, t. j. izgleda, da je ona baš za to, da zavod i nadalje ostane ondje, gdje se sad nalazi. Poznato nam je naime, da vlada namjerava na zemljištu, gdje je sada vrata tog zavoda, podići zgradu za vježbaonicu i potrošiti za nju do 60 000 kruna. Kad vlada to namjerava, onda je jasno, da nju ni najmanje ne zaokuplja misao o potrebi, da se zavod premjesti u kakav grad, a onda je dakako uzaludno izdicati i najbolje razloge, jer je to isto kó govoriti gluho i namigivati spilepu.

Nema dakle sumnje o tome, da će nas muški preparandij bit još za čitave decenije žrtvovan st novitim obzirima i hiriama, a sve na štetu našeg školstva. — Zato smo mi od mlađnja, da bi se za ovo pitanje imali svojski zauzeti naši zastupnici, koji su uvijek pokazali za naše školstvo i ljubavi i smisla.

U zadnje doba poboljšala su se nešto plaće našem učiteljsstvu. Tim je učinjeno djelo najelementarnije pravice, jer stanje, u kojem se je ono nalazilo, bilo je upravo zazorno.

Razumljivo je, da to poboljšanje samo časomice umiruje naše učitelje, jer su i oni shvatili, da u obćim kukarnim financijskim prilikama naše zemlje nije bilo moguće izdajušnje urođenje njihova ekonomskog stanja. — Učitelji, koji su uvijek bezprimjerno požrtvovno radili na inače neharmon polju pučke prosvjete, radit će tako i unapried. O tome smo podpuno urjereni. Ali, rek' bi, da školska vlast kao odraz onog razpoloženja, kojim je vlada uvijek prožeta prema Dalmaciji, hoće da i to zadnje poboljšanje učiteljskih plaća podpuno izrabi baš na uštrb naših učitelja. U posljednje doba izdate su nekakve okružnice, koje navješćuju nesmiljenu skrtost školske vlasti, kojom će unapried ona susretati sve molbe za pripomoći, koje će učitelji eventualno podastirati. To je svakako vrlo loš postupak, koji se ne bi mogao ničim opravdati ni onda, kad bi plaće pučkih učitelja bile najsjajnije.

Školska vlast u obće, kao da nema ni zere sreća za učitelje, za te zdušne radnike na polju pučkog uzgajanja i prosvjetljenja. Ona kao da ne silvaća, kao da ne zna uvažavati njihov trud, njihov gotovo pokorniki način življenja, njihov samozataj, ono odricanje njihovo od svega, što moderno društvo uživa. I to čini njima školska vlast u službi one vlade, koja za te učitelje, za njihove goleme potrebe nije dala ništa, koja nije htjela odobriti ni predloge pokrivača za povećanje njihove plaće, da ne naskodi njemačkim produktima piva.

Ako je školska vlast ovako razpoložena za učitelje, koji su glavni faktor školskog uspjeha, onda nam je vrlo lako doći do zaključka, kakva mora biti ta ista vlast u obće prema našim školama, kakav upliv ona na njih vrši i kako i koliko te škole mogu da napreduju pod njenim auspicijama.

Mirne duše možemo kazati, da bi sve naše škole po toj vlasti mogle s glave propasti, da nije pokrajine, da nije občina, u jednu rječ, da nije naroda, koji za njih odkida od svog grla, samo da ih uzdrži. A ipak ta vlast ima toliku drzkost, toliku smionost, da nad tim školama hoće neograničeno gospodovati, jer ju tobože na to ovlašćuju oni školski zakoni, koje je stvorio onaj isti sistem, čije teške posljedice mi već oio višek čutimo u svim granama naše javne uprave.

Stanje naših škola, obćenito uzeto, upravo je žalostno. Riedke iznimke ne mogu da bace ni najmanje svjetla na grdo tamno, kojim su usljed vladinog nemara prevučene naše škole. Zadajmo u sela, zadajmo u varoši, zadajmo u gradove, svuda ćemo naći i previše toga, što priče, što stoji na putu ne samo razvoju, već u obće i onom čednom uspjehu naših škola, koji od njih danas imamo jedino zaslugom požrtvornih naših učitelja.

Pogledajmo ih najprije izvana. Kakove su to zgrade? Tu se o zgradama i ne može govoriti.

Kuća ili kućetine su to, onako od nužde unajmijene, bez dovoljna prostora, bez zraka, bez tjege, što se iz najelementarnijih higijenskih razloga za jednu školu zahtjeva. Sve su to ogromnom većinom takovi ambijenti, koji samo porazno djeluju na duh i dječje i učitelja, u kojima već nakon prvog ili drugog sata puke nedostaje disalima potrebita čista zraka, ako ga je u obće takova ikad u njima i naći.

I u tim pomješćima od potrebe ljute na-dnjenim opazit ćete gotovo svuda takovu prenatrpanost djece, koja će vas već na prvi mah uvjeriti, da je tu apsolutno izključena svaka mogućnost valjanog školskog uspjeha.

Jest, odgovorit će nam se za stanovite strane, da su tome krive naše občine, jer da su one dužne starati se za školska pomješća. Opet drzki prigovor! Tko pritječe u pomoć tim občinam? Mogu li one uz toliko druge troškove i izdatke, na koje su nesmiljeno vezane, žrtvovati za škole onoliko, koliko bi žbilja željele? Tu nam se vlada prikazuje u pravoj slici tirjanina Smail-age, koji golej raji riče: Harač, Harač, rajo, treba!

Propuštamo: za sela neka još taj prigovor bude umjestan. Ali kako je u pogled ovoga s gradovima? Jesu li i tu občine dužne starati se za školska pomješća? Nisu, nego školska vlast. Pa šta vidimo? da u gradovima baš imamo grdijih školskih zgrada nego li na njekim selima. Uzet ćemo za primjer samo *Sibenik*. Čovjeku se zgraža, kad stupi u pučke škole sibenske. Mi smo o tome već nešto kazali u više navrataka u ovom našem listu, upozorili smo školsku vlast na nevoljnost i nedostatnost tih školskih pomješća, ali sve utaman.

Kad bismo htjeli iznieti sav dugi historijat pitanja o školskim pomješćima u Sibeniku, morali bismo pisati neprestano za više brejeva. Tu je školska vlast znala samo stereotipnim popješćinama do skrajne dosadnosti pozivati občinu na gradnju školskih zgrada, ali svaki put kad je občina potražila, da i ona doskoči ne pretjeranim, već doličnim doprinosom, svaki se je put jeguljasto izmakla, ne žaleći ni najmanje, što toli važno pitanje s njene krivnje s njene skrbosti ostaje uvijek *in suspensio*.

Nastavit ćemo.

Naša književna kritika.

Govoriti danas o književnoj kritici u nas Hrvata isto je ko dirati u najopasniji osinjak. Nama, koji se ne žacamo reći svoju otvorenu i bez obzira na čije osjetljivosti o svakom pitanju, koje zasieca u narodne protibke, reći ćemo je i ovdje, jer znamo vrlo dobro, da se ne može pojmiti napredak naše liepe knjige bez dobre i sustavne kritike, a liepa knjiga je bez sumnje velik i moćan faktor, koji djeluje ne samo na kulturni razvoj naroda, već i na njegovo narodno-političko osviešenje.

Kritika je s toga jedna neodoljiva nužda i ona može da mnogo doprinese dobro razvoju liepe knjige, kad je zadahnuta ne samo duhom stroge objektivnosti, već poduprta i onom širokom spremom, onim dalekim vidikom i onom vedrinom razsudivanja, kojima moraju biti snabdjeveni svi oni, koji hoće da obraduju nježno trnovito polje.

Kod nas na žalost takove kritike danas nemamo a da li smo je u takovoj formi ikad i imali, o tome bi se dalo razpravljati. U koliko smo mogli da upoznamo s kritičnim glancima i razpravama o književnim našim pojavima u zadnjim dečenijima, riedki su oni sastavci, o kojima bi se dalo mirne duše reći, da su plod valjane kritike. Izuzmemo li neka odlična imena, s kojima su skopćana i mnoga izvršna literarna djela, ostaju nam na sviji kritičke radnici, koji su se ta našli samo za to, jer nisu u sebi oćuhteli ni volje ni spremne za pametniji posao i jer u svojoj umišljenosti cieni, da je kritika sve ono, što oni mogu adobravati ili ne odobravati.

Po našem shvaćanju od tog stanovista da pravo kritike dalek je put. Poznato nam je, kako se u obće baš oni, koji su se najviše i najbolje iztkali kao književni radnici, ustručavaju izreći svoj sud o djelima drugih, i ako su to na najpozvaniji. Iteć će nam se, da nije ni tražiti iz nekih obzira delikatnosti, da takovi sude o književnim produktima. Ali je opet istina, da jedno književno djelo upravo odobije sankciju svoja valjanosti, kad ga slavan književnik pohvali. Do takova se suda s pravom mnogo duži, i na taj sud se svak pozivlje. O tome mogli bismo navesti sijasat primjera.

Ne ćemo ipak ići tako daleko, da tražimo za svaki književni proizvod sud tako kompetentnih procjenitelja. Ali ono, što se ipak može tražiti jest to, da oni, koji hoće da takove zamjenjuju, da vode kritiku o svim književnim pojavima, budu barem na primjerenoj visini, na onoj visini, do koje ne dopiru nikakove strasti.

A to je baš ono, što danas u našoj književnoj kritici ne vidimo. Kod nas je ponajviše slučaj, da o jednom književnom proizvodu piše kritiku ili prijatelj ili neprijatelj onoga, koji ga je izdao. — Prijatelj ga precejenjuje, neprijatelj ga omalovažuje, a što je pak najgore glavnu ulogu u tome igra stranačko-politički momenat. — O tome smo se uvjerili već bezbroj puta, a u posljednje doba pak po gotovo.

Osim tog momenta ima i drugi još pokundniji t. j. momenat osobnosti. Nije uzalud rečeno, da su oni, koji se ogedaju na polju liepe knjige najosjetljivija bića. Ta osjetljivost često prelazi svaku granicu, a najskoli onuda, kad ju podržava nenavist. A danas upravo gledamo, kako se na kritiku davi ljudi, kod kojih takovo razpoloženje baš obino prevladjuje. — Ljudi, koji u književnoj republici nisu ništa ili gotovo ništa zavriedili, koji misle, da su sa njekoliko literarnih pokušaja već stekli u toj republici pravo glasa, znadu se uzpeti na katedru i sipati kritične lekcije desno i lijevo i ne misleć na to, da se do tog prava dolazi velikom mukom i da se za nj hoće osobitih pregrativata.

Osim toga mi nismo imali prilike opaziti kod nas još jedan žalostniji pojav. Bilo je naime dobrih kritičara, čija su se mnjenja i sudovi nvažavali, jer oslonjeni na duboko proučavanje naše i svjetske literature, ali jer u svojem razsudivanju nisu izključivo imali pred očima jedno jedino stanoviste, bili su toliko objedjeni, da su se sa polja kritike morali povuci.

Oni pak, koji bi imali žbilja i spremne i sposobnosti da našu kritiku navedu na pravi put, vidjeći sve te okolnosti, vole prikazivati ili oćenjivati djela književnika drugih naroda, a domaća djela ostavljaju za budućim kritičarima.

Sve ove prilike jasno govore, kako u nas zlo prolazi kritika, kako je u obće nemamo onaku, kakovu je trebamo. To su dakle nezdrave prilike kojima pridolazi još i ta, da se današnjim kritičnim elukubracijama traži i nalazi mjesto ponajviše u stepcima ili podlisticima političkih novina, gdje se stranačkim ili osobnim momentima najzadnjaše pogoduje.

Nismo ovo napisali zbog jednog pojedinog slučajaja. Ovo napominjemo, jer bi tko god mogao pomisliti, da ovo pišemo pod dojmom one kritike, koja se ovih dana bavi dramom „Gospodja Walewska“ od Milana Begovića.

Taj slučaj nije nego još jedna potvrda svega onoga, što navedosmo. A kad ga već jednom spomenusmo, reći ćemo mimogred, da je i tu izbito na

površinu ono kronično zlo, kojim naša kritika boluje. I mi smo uvjereni, da napoleonska drama g. Begovića ima nedostataka, ali opet priznajemo, da ona bilježi u njegovu radu veliki napredak, da ima sjajnih stranica i da kao prvo njegovo veliko dramsko djelo zaslužuje hvalu. Pisac ovih redaka bio je prisutan i njezinoj premieri na zagrebačkoj pozornici, te može kazati, da je i kazališni uspjeh te drame bio vrlo povoljan.

Prva tri čina od velika su efekta, a ako posljednja dva nisu jednako uspjela, to ipak ne znači, da drama u obće ne valja. I u najljepšim dramama imamo činova, koji ostavljaju slušateljstvo hladno, a u sebi su ipak puni umjetne vrijednosti.

Napasti na Begovića na onaj način radi „Walewske“, kako su ga njeke naše novine napale nije nikakva kritika, to je više manje izliev stanovitih osjećaja prema auktoru, koji prava kritika inače ne poznaje.

Bude li se i nadalje kod nas ovako u kritici tjeralo, doći ćemo do toga, da ne ćemo imati šta vrednati da zabilježimo u našoj literaturi. Jer ako uz one tužne prilike, koje danas u nas Hrvata vladaju u pogledu unapredjenja i podupiranja liepe knjige, pridodje još i kritika svojom demolitornom radnjom, onda ne će bit čudo, ako nastali zastoj u našoj književnosti postane skroz permanentan.

Bilo bi za to vrijeme, da se oni, koji hoće da se kritikom bave, zabace sasvim njegovanju onih momenta, koji u kritiku ne spadaju. Njihove ocjene ne će bit možda mjerodavne, ali će barem bit dusevne, bit će skladne, moći će se čitati bez onog llimanja glavom, koje znači neodobravanje i dopričet će ipak barem štogod samej stvari. Osim toga neka naši kritičari budu svjestni o tome, da se samo onda može valjano oćenjivati tuđi rad, kad se valjano oćenjuje i svoj vlastiti, pa za to treba da takog rada ima kod svakog, koji se hoće da bavi i kritikom. A za valjani rad treba velike spremne, velikog izkustva, velike prouke, a što je najglavnije i velike, plemenite duše.

DOPISI.

Split.

Kao svuda, tako se i u Spljetu zaboravlja jako brzo uživano dobro, a osobito kada dolazi vrijeme operne sezone, svake godine se ponavljaju obične pretjeranosti, kao n. pr. da se nije čulo nigda boljeg tenora do ovog puta, ili da se nije čulo nigda gore sopranistice i t. d.

Mi smo i ove godine htjeli pustiti u ovo čeljad da se takovim pretjeranostim zabavljamo, tim više što je poduzeće domaće, pa ne bi htjeli, da se pomisli, da nam je namjera nanieti poduzeće kakove škode. Ali jednu pretjeranost, jednu ogromnu neistinu tiskanu u zadnjem broju „Jedinstva“ nije moguće mimoići, jer je smatramo uvredom za našu Hrvatsku operu, koja nam je tri godine nazad pridriedila toliko ugodnih večeri njezinim bogatim repertoarom.

U „Jedinstvu“ je tiskana ocjena o izvršenju opere „Glocondra“ u kojoj je među ostalim rečeno, da se u Spljetu nije nigda čuo bolji orkestar od sadašnjeg pod upravom gospodina Cimini. *Buu!!!* To bi bio jedini odgovor na ovakvu butadu.

Ali ćemo „Jedinstvu“ — premda nije ni krivo ni dužno za onu butadu, nego u koliko ju je pod svoja krila primilo, — opaziti, da smo, kako je malo prije rečeno, imali sreću da čujemo orkestar Hrvatske opere pod upravom gospode Faller-a i Albini-a i da o onaj orkestar nije moguće ni iz daleka prispoćebiti sa ovim.

Čast i poštenje upravitelju gosp. Cimini-u čije nam je dirigiranje žbilja neizmerno ugodno, ali smo sjegurni da bi i on volio upravljavati jednim orkestrom, koji bi najvećom točnošću izvdajao pod njegovom šibkom, nego li orkestrom, kojim danas upravlja. Kok orkestra Hrvatske opere bilo je čuti uvijek najčistiju i najsvršeniju intonaciju, kod orkestra Hrvatske opere nije se nigda čula ni najmanja neizvjestnost, kao što je naravski, ako se pomisli da su članovi rečenog orkestra ne samo vrstne muzikalne sile nego da se uvijek, oni isti zajedno vježbaju i produciraju, te moraju tako sastavljati nezazoran kompleks.

Kod ovogodišnjeg orkestra nasprot, premda je već u broju, nego li je to bilo ostalih godina, te je sastavljen od boljih elemenata nego li su bili oni ljudi, koji bijahu izpod svake kritike, vidimo i dilentanata, a dilentanata, i onda kada su dobri, ostaju uvijek dilentanata.

Ne pretjeravamo dakle, jer ne valja tjerati mak na konac.

Sp.

Knin.

Na našem trgu, navlastito subotom, kad je pazarni dan, osjeća se relativno jači život, nego li je bio prošlog godina, kada je trgovina bila u stalnom zastoju i opadanju. Doduše, ovome ne treba nadodavati nikakve laskave nade, već smatrati nekim pokretom na bolje, koji je u ostalom nastao bez naše zasluge, ja li zauzimanja. Ushled povisice cieni bla-

ga u primorju i na strani nastala je potreba, da se izvaza, što veći broj domaće stoke. Tim načinom poskoćila je čiena blagu, i tako se je naš težak priliko koristio. Ni cieni žita, navlastito kukuruzima nisu za sada pretjerane. Može se smatrati, da su namirnice za življenje, danas takove, da se mogu pribaviti bez velikog napora i natege. Ovo govorimo za teška.

Kazali smo, kako nema nikakve naše zasluge ako se u trgovini opaža neki pokret, a to i potvrdjujemo. Došlo je sve po prilikama i okolnostima, a kad bi bilo našeg zazivanja, već bismo se mogli pred svetom pohvaliti kakvom privrednom tekovinom. A ovako: dosta vam je spomenuti našu tobožnju pokrajinsku izložbu stoke, gdje nismo pokazali ni toliko zauzetosti, koliko bi morali, ako ne s drugom, a ono bar za to, što je priredjena u našoj sredini. I ne samo što na taj način pokazujemo zastoj, nego sve to većma izićemo svoji nemar, ne imajuč obzira prema našim seoskim odlomcima, gdje smo malim, upravo neznačajnim posredovanjem i preporukom mogli iz naših sela dovesti raznovrstna blaga i stoke.

Skoro smo iztkali, kako je narod iz naših krajeva počeo da izseljava u Ameriku. Sa domaće ognjista tjera ga nevolja. To treba priznati. S toga ne valja samo jadikovati, da će nam, potraje li ovako, broj nastati velika oskudica radne snage i narodnih mišica, već treba naći sredstva, da se izseljavaju sprieči pametnim razlogom i radom. Ne treba se samo iznematiti rečima, već valja narodu dati zarade, da svojim trudom, i u svom domu zaslužju koru hljeba. U Kninu i okolini ima više sredstava kojima se privreda daje u velike razviti. U prvom redu treba početi ozbiljnijim posumljivanjem odlomaka, pa gradjenjem puteva; presušivanjem močvara, sredjivanjem potoka i bujica, te kopanjem rude it. d. Na prvi mah ovog izgleda kao da se traži velikih izdataka, za pokriće troška. Ali nije tako. I najveći izdatak, koji bi se u ovako stvari uložio, deseterostruko bi se izplatilo, a pri tom bi se narodu koristilo već tim, što bi mu se dalo dokaz, da se i za nju brinu pozvani, od kojih je u zadnje doba počeo donekde i da zaire, uzdać se jedino u se, palaznu slabu nadu u laskava obstanja gospode pred izbore itd. Mi ćemo se napose osrnuti na njeke od ovih stavaka iz našega dopisa i potanje pružiti dokaze koristi, koji bi nam one naniele. Ali naša želja može ostati na papiru, ako i dobra namjera, ako se nadležni ozbiljno ne trgnu i posavjetuju sa ljudima dobre volje i stručnjacima. Od vlade ne treba nam mnogo oćekivati, kad uočimo njeno dosadanje postpanje prama Dalmaciji u obće. Mi smo barem ovdje u takim prilikama, da možemo dosta sami učiniti neodvisno svojom žrtvom i svojim trudom.

Zadnji put izvijestili smo vas, o koristi koju bi naša sela imala izvažanjem ili upotrebom pruča od nakite. Kao primjer, naveli smo selo Struimen, odakle je lanjske godine izvedeno 1½ milijun pruča. Spomenuli smo, koja bi korist bila, kada bi se obzirom na obilnost i dobru vrstu pruča, osnovala petarska škola, kao što je osnovana u Neretu. Sada vam možemo javiti, da su seljani preduzeli korake, kako bi se ovo postiglo i čim prije ostvarilo.

Pri kraju dozvolite mi još spomenuti jednu novu vrst domaće industrije, koja će se moći ovdje i po okolnim selima u velike da razvije, te će korist od nje biti zamasta. Mi smo ovu domaću industriju i bogatu zaradu i do sada imali pred očima, ali smo tek našim privrednim proučavanjem došli do njene realne vrijednosti i koristi. Rječ je o vrbi za pletarstvo i o pronalazku, da se iz kore vrbove zvanom ličina dobije veoma skupećen materijal za predlovi i tkanje. Trvri se lik ili ličina ljusti s vrbove kore odmah, kako se kora skine s drveta, a mogu se oljustriti, što mekanija vlakanca i to upotriebiti na najuspješniji način.

Petankosti o izradbi još su slabo poznate, barem kod nas. Za to držimo nuždnim, da se o predmetu šire obavimo, moleć unapriet post, uredništvo „Hrv. Kiečić“, da nam ustupi u idućem broju malo prostora.

* Vrlo rado. Za privredna pitanja, o kojima se u nas vodi posve malo računa, bit ćemo uvijek spremni s prostorom, paće molimo i druge naše dopisnike, da se u ovom pravju navije bave, stavljaju na stranu osobnosti i slučajne mjestne mislertje.

Ured.

Iz Benkovačke okolice.

(Izrazne vijesti). Kod nas jesenje vrijeme teče, da zar nikad nije ljepše teklo. Nema, ma, dani ko zlato. Čovjek baci života. Izim što tako čovječja narav osjeća, i same životinje, kao da čute neku silu, i polet isto kao i u vrijeme bajnoga pramaljeća. . . . Težak veselo i zadovoljan radi na sav mah; do sad su nekoi već sve pomokotili, posjajali, izgrapali za amerikanicu i uređili druge svoje poljoćijske poslove. Od nekidan, baš kad je i trebalo, otrunu se nešto kise, to ponikoše jesenji usjeri iz zemlje isto kao i zlato. Malo oćevalo, pa ljudi počeli i duban

